

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-110-7-45>

МЕТАКОМУНІКАТИВНІ ПЕРФОРМАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ ЯК РЕГУЛЯТОРИ МОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Шевченко В. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Прагматичний аналіз висловлень, який базується на врахуванні ознаки комунікативно-функціональної направленості, дозволив не тільки встановити новий аспект висловлень, але й виокремити метакомунікативні елементи в структурі та семантиці мовленнєвих повідомлень.

Розглядаючи метакомунікативні перформативні висловлення, можна зазначити, що вони можуть бути не тільки авторським коментарем до повідомлення, тобто «метатекстом», але й регулювати мовленнєве спілкування за допомогою мовних засобів, реалізуючи тим самим фатичну функцію мови. Такого роду явища Г.Г. Почепцов назвав «комунікація про комунікацію», яка направлена на включення / перемикання уваги адресата на повідомлення, підтримання на належному рівні уваги адресата на повідомлення, а також на розмикання мовленнєвого контакту. Регулювання процесу засобами самої мови включає в себе а) встановлення мовленнєвого контакту б) підтримання мовленнєвого контакту в) розмикання мовленнєвого контакту [2, с. 52–53].

Перформативні висловлення (далі ПВ), які направлені на встановлення мовленнєвого контакту, передують власне повідомленню, створюючи необхідні умови для його успішної реалізації. Вони відносяться до так званої нульової фази спілкування, в якій здійснюється мовленнєвий контакт, уточнюються необхідні параметри, які стосуються особистості та відносин мовців. Для початкової фази мовленнєвої взаємодії типовим є те, що в ній відбувається встановлення певного рівня і характеру міжособистісних відносин комунікантів, «до або на початку інформативної розмови мовці зазвичай організують мовленнєву подію, даючи один одному можливість зрозуміти природу і хід майбутньої комунікації та взаємодії» [3, с. 215–238], це відбувається «з метою встановлення взаєморозуміння та довіри, для оцінки ситуації та вибору правильного каналу зв'язку, стратегії мовленнєвої поведінки, теми розмови» [1, с. 94].

Метакомунікативну функцію встановлення контакту виконує ПВ контактив-вибачення на кшталт *Entschuldigen Sie bitte / Verzeihen Sie!* Вибачення в якості контактостановлюючого ПВ, вживається, з одного боку, з метою розпочати розмову при звертанні до співрозмовника з проханням, а з іншого боку, є маркером ввічливості, своєрідною словесною компенсацією адресату за причинену йому шкоду. Типовими контактостановлюючими та контактостримуючими ПВ є: ПВ контактив-прохання *Ich bitte dich / Aber bitte, tun Sie mir einen Gefallen!* ПВ контактив-порада *Es ist mein Rat;* ПВ контактив-пропозиція *Es ist mein Vorschlag;* ПВ контактив-зізнання *Ich muss Ihnen gestehen;* ПВ контактив-повідомлення *Ich habe euch etwas mitzuteilen;* ПВ контактив-питання *Dann frage ich Sie noch einmal / Eine Frage noch* тощо. Такі ПВ розширюють інвентар засобів встановлення та підтримання контакту, даючи можливість ситуативно диференціювати їхнє вживання.

Під час передачі повідомлення мовцю важливо, щоб його повідомлення приймалося протягом всього часу його передачі. З метою підтримання сприйняття адресатом тексту на необхідному рівні активності вживаються контактостримуючі ПВ, серед яких найуживанішими є контактив-обіцянка, контактив-присягання, контактив-вибачення. Для цієї фази спілкування – в умовах безпосереднього контакту співрозмовників – важливим є також отримання сигналів від адресата, які свідчать про його включення в процес прийняття повідомлення, це можуть бути емотивно-оціночні висловлення типу *wirklich, bist du sicher*, квазіпитання *ist möglich, was für andere* тощо.

Контактостромикаючи ПВ слугують розмиканню мовленнєвого контакту та сигналізують про завершення комунікації, досягнення певного результату на завершальній фазі мовленнєвої взаємодії. Мовленнєве оформлення завершення контакту в типовій ситуації відбувається за допомогою трьох етапів: 1) передзавершального, коли адресант інформує адресата про необхідність завершення контакту; 2) завершального, на якому відбувається обмін ввічливими, стереотипними формулами прощання; 3) постзавершального, що може виражатися за допомогою компліментів у момент розставання [1].

Фаза розмикання мовленнєвого контакту є ритуалізованою мовленнєвою дією, тому одиниці, що вживаються на цьому етапі, є стереотипними та спеціально призначені маркувати фінальну межу комунікативного акту в часі та просторі. За нашими даними в якості контактостромикаючих ПВ постають ПВ контактив-обіцянка *Das verspreche ich Dir / Versprochen;* ПВ контактив-подяка *Ich danke Dir;* ПВ контактив-поздоровлення *Ich gratuliere Dir;* ПВ контактив-питання *Wenn*

ich fragen darf; ПВ контактив-попередження *Lass dir das heute eine Warnung sein*.

Таким чином, контактовстановлююча, контактопідтримуюча та контакторозмикаюча складові є обов'язковим елементом вдалої цілеспрямованої двосторонньої інтеракції. За нашими даними, метакомунікативні ПВ здебільшого реалізують підтримання контакту, у окремих випадках вони виконують контактовстановлюючу або контакторозмикаючу функцію.

Література:

1. Матюхина Ю. В. Развитие системы фатичной метакоммуникации в английском дискурсе XVI – XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків : Константа, 2004. 20 с.
2. Почепцов Г. Г. Фатическая коммуникация // Семантика и прагматика синтаксических единств. Калинин : Калининск. гос. ун-т, 1981. С. 52–59
3. Laver J. Communicative functions of phatic communion // Organization of behaviour in face to face interaction / Ed. by Adam Kendon, Richard M. Harris, Mary Ritchie Key. Paris : The Hague, 1975. P. 215–238.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-110-7-46>

ХАРАКТЕРИЗАЦІЯ САТИРИ ЯК ЗАСОБУ ВИРАЖЕННЯ КОМІЧНОГО У БРИТАНСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ PRIVATE EYE)

Юрчишин В. М.

асистент кафедри англійської філології

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сатира є широковживаним засобом вираження критичного ставлення до невідповідності між існуючим та бажаним станом речей у супроводі комічного ефекту [3, с. 233]. Завдяки розмаїттю жанрових форм та прийомів, використовуваних сатириком, у науковому дискурсі виділяють літературознавчий та лінгвістичний підхід до вивчення сатири. Літературознавчий підхід, який стоїть у витоків наукового інтересу до сатири, розглядає сатиру як засіб вираження комічного, де комічне є